

ISB
Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap

Gemener och Versaler

- och deras påverkan på den tidiga läs- och skrivutvecklingen

Lower-case and upper-case letters

-and their effect on the early read and write progress

Roger Lundin
Examensarbete på lärarprogrammet

Ht 2007

Handledare
Margaret Obondo

Examinator
Marja-Terttu Tryggvason

ISB

Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap

Examensarbete

15 poäng

Abstrakt

Roger Lundin

En studie om versaler och gemener och deras påverkan på den tidiga läs- och skrivutvecklingen

A study about upper-case and down-case letters and their effect on the early read- and write progress.

2007.12.25

antal sidor: 26

Den här studien handlar om vilken påverkan omställningen från versaler till gemener har på den tidiga inläringen av bokstäver i skrift och läsning. Studien handlar även om det pedagogiska material som affärer som till exempel lågprisvaruhus och bokhandeln säljer och vilken effekt ett material som lekmän utformat har på ett barns inläring av skrift och läsning. Studien berättar även om vilket pedagogiskt material som förskolan och skolan använder sig av och det materialets påverkan på inläringen av bokstäver. Den metod som använts är att jag lett gruppdiskussioner där vi arbetat med semistrukturerade frågor för att på det sättet komma djupare in i ämnet. Frågeställningen har varit hur dagens aktiva pedagoger resonerar om versaler (stora bokstäver) och gemener (små bokstäver), dessutom behandlas hur pedagogerna resonerar om elever som blandar versaler och gemener i en mening eller ett ord. Studien visar att användningen av gemener och versaler inte är tillräckligt reflekterad, och därför bara fortsätter av ohejdad vana.

Nyckelord: Läs- och skrivinläring, versaler, gemener, bokstavs-inläring, läromedelsutveckling, barns skriftspråk, språkutveckling,

Innehållsförteckning

1. Inledning

1:1 Bakgrund.....	1
1:2 Begreppsdefinitioner.....	3
1:3 Syfte.....	4
1:4 Frågeställning.....	4

2. Litteratur

2:1 Teori.....	4
2:2 Tidigare forskning.....	5
2:3 Sammanfattning av forskning.....	10

3. Metoder

3:1 Forskningsstrategi.....	11
3:2 Urval.....	12
3:3 Datainsamlingsmetoder.....	12
3:4 Databearbetning och analysmetoder.....	13
3:5 Reliabilitet och validitet.....	13
3:6 Etiska ställningstaganden.....	13

4. Resultat

4:1 Resultatpresentation.....	14
4:1:1 Materialutbudet i affärerna.....	14
4:1:2 Materialutbudet i skolverksamheten.....	15
4:1:3 Lärarnas resonemang om versaler och gemener.....	16
4:2 Sammanfattning.....	17
4:2:1 Materialutbudet i affärerna.....	17
4:2:2 Materialutbudet i skolverksamheten.....	18
4:2:3 Lärarnas resonemang om versaler och gemener.....	18

5. Resultatanalys

5:1 Materialutbudet i affärerna.....	18
5:2 Materialutbudet i skolverksamheten.....	18
5:3 Lärarnas resonemang om versaler och gemener.....	19

6. Diskussion

6:1 Resultatdiskussion.....	20
6:1:1 Materialutbudet i affärerna.....	20
6:1:2 Materialutbudet i skolverksamheten.....	21
6:1:3 Lärarnas resonemang om versaler och gemener.....	22
6:2 Metoddiskussion.....	25
6:3 Slutsatser.....	25
6:4 Nya forskningsfrågor.....	26

7. Referenser

8. Bilagor

Gemener och Versaler

- och deras påverkan på den tidiga läs- och skrivutvecklingen

1. Inledning

Under denna huvudrubrik kommer jag att beskriva bakgrunden och anledningen till studien, mitt syfte, frågeställning och mina begreppsdefinitioner redovisas också under denna rubrik.

1:1 Bakgrund

Vi som studerar på Mälardalens högskola, och förhoppningsvis alla andra lärarhögskolor arbetar mycket med ledarskap, pedagogik, didaktik. Vi har studerat skollagen och läroplaner för att lära oss vad som är strävansmål och uppnåendemål som politikerna vill att de svenska skolorna ska förhålla sig till, innanför den politiskt satta ramen för skol- och barnomsorgen. Det finns en stor mängd regler och förordningar som vi blivande lärare måste förhålla oss till inom den politiska ramen enligt skollagen. En del av dessa regler och förordningar behandlar hur elever med läs- och skrivsvårigheter ska spåras upp så tidigt som möjligt, utredas och till slut föreslås ett åtgärdsprogram som ska vara anpassat utifrån en individs högst personliga behov av särskilt stöd (Lpo 1994).

Under min tid på lärarprogrammet har jag tagit del av sammanställd forskning runt pedagogiken och pedagogikens olika metoder för att lära barn och elever att läsa och skriva. Jag har även fått möjligheten att vara ute i dagens skolverksamhet under min vfu (verksamhetsförlagd utbildning). Under mina VFU perioder har jag observerat hur en lärare arbetar i sitt klassrum det har även funnits möjlighet att diskutera partnerskolans verksamhet tillsammans med den läraren, andra lärare samt ledningsgruppen. Jag har även tillåtits att prova mina egna vingar för att praktiskt få känna på att arbeta med en grupp inom skolverksamheten detta har inneburit att jag planerat och genomfört ett flertal områden inom de naturvetenskapliga ämnena. Andra områden jag tillåtits att breda ut mig i är ett projekt som syftar till att stärka en grupp elevers läs- och skrivförmåga. Dessa elever har inte uppnått målet LUS 15 (Läsutvecklingsschemat punkt 15) Lus 15 är ett krav som den mellansvenska kommunen har för år3 elever. I samband med att jag jobbat med läs och skrivprojektet och de naturvetenskapliga ämnena, Har jag kunnat omsätta de teorier och kunskaper som jag fått i samband med olika kurser som jag valt på lärarprogrammet.

Den senaste kurs jag tagit innan AU3-blocket blocket var läs- och skrivinläring 10 p och lärande i matematik 10 p. Dessa kurser har jag alltså fått möjlighet att arbeta med parallellt med mina dagar på partnerskolan, vilket inneburit att jag har varit på min partnerskola en gång i veckan för att jobba med projektgruppen. Projektet har pågått under två terminer. Detta har lett till att jag mer och mer intresserat mig för läs- och skrivsvårigheter och det svenska språket, i samband med att jag kom i kontakt med Elbros bok om *Läsning och läsundervisning* (2004). Kapitlet om ögats samarbete med hjärnan och en läsares fixeringspunkter fick mig att fundera över textens layout och dess betydelse för läs- och skrivsvårigheter. Efter att ha funderat över lämpligt avstamp för mitt examensarbete som skulle handla om textens layout. Kom jag fram till att trots all

den litteratur som vi läst och arbetat med under lärarprogrammet, har inte gemener (små bokstäver) och versaler (stora bokstäver) figurerat speciellt mycket. Detta trots att förskolans lekande och lärande, överlag använder sig av versaler i det som kan kallas bokstavs-inläring.

Mitt examensarbete kommer delvis att vara empirisk. Det empiriska arbetet har bestått i att undersöka vilket utbud av pedagogiska material det finns i leksaksaffären, bokhandeln och på andra affärer som inte är specialiserade med inriktning mot pedagogiska material. I förskolan så handhar man läs- och skrivmaterial som är framforskat för att passa den inlärningsmetod som förskolan har valt, det har man gjort för att på bästa sätt förbereda sina förskoleelever att börja i skolans förskoleklass. I förskoleklassen fortsätter förberedelserna för att göra en elevs övergång till skolan så lätt som möjligt.

Det som är genomgående med det material som jag nämnt ovan är att materialet nästan alltid är utformat och designat med versaler, alltså texter skrivna med stora bokstäver och en relativt stor teckenstorlek. Det finns också ofta, för att inte säga alltid en kontextbärande bild i anslutning till det skrivna ordet, bokstavspusslet eller memorykortet. Med kontextbärande bild menas att om man läser ordet APA så är det en bild på en apa i anslutning till texten, bilden ska alltså underlätta inläringen av ordet APA, även i samband med kontextbärande bilder finns det ibland inte helt genomtänkta texter till bilden. På det ovan nämnda kortet med en apa som kontextbärande bild så är det inte alltid en apa. Det kan vara en schimpans eller en orangutang som får tjänstgöra som apa på bilden. Och det i sig är inte helt problemfritt att använda i sin undervisning (Leimar 1974).

Elever på förskolan har lärt sig att läsa och skriva en del ord, inte alla barn, men ganska många, ofta är de ord som förskolebarnen lärt sig, skrivna med versaler och har därför för eleven blivit vad man kan kalla för ortografiska identiteter (Elbro 2004) vilket betyder: en bild utformad av bokstäver, struktur och med en specifik bokstavsföljd, en ordbild. När eleven senare kommer till förskoleklassen misstänker jag att en del av barnen kan skriva sina ordbilder och barnen är väldigt stolta över att kunna skriva dessa ordbilder. De elever som inte hunnit med att lära sig särskilt många ordbilder kan ändå tänkas vara stolta över att de känner att de nu ska knäcka läskoden i skolan, våga läsa och skriva. När en elev börjar i skolan ska eleven ställa om från en text som är skriven med versaler, till en text som är skriven med gemener, eleven ska också lära sig att en mening börjar med en versal för att sedan skrivas med gemener dessutom ska eleven hålla rätt på att en mening slutar med punkt. Stavningen är det också viktigt att komma tillrätta med, även om det inte är högt prioriterat i början av skolgången. Här kommer också alla undantag in som till exempel att man använder versal i början av ett namn mitt i en mening utöver det att man ska börja en mening med en versal. Förskoleklassen arbetar också i många fall med versaler även om gemener börjar nämnas i undervisningen.

I år1 finns det på en del skolor kriterier för att man mot slutet av år1 ska kunna känna igen och arbeta med både gemener och versaler. I vissa skolors lokala arbetsplaner och målpärmar för år2 är det också uttalat att elever inte ska blanda versaler och gemener när de skriver i sina böcker medan andra skolor inte har detta krav uttalat.

När jag varit ute i olika verksamheter för att lämna mitt missivbrev och för att presentera mig och mitt syfte med examensarbetet, har jag lagt märke till att de personer som jag presenterar mig och mitt examensarbete inför verkligen har tyckt att mitt examensarbete verkar intressant. Det innebär inte att de resonerar som jag men mitt arbete har i alla fall väckt en diskussion om ämnet i fråga. Personerna har redan vid presentationen börjat diskutera versaler och gemener. Många har uttryckt att de inte ägnat min frågeställning en enda tanke innan i sin verksamhet. Andra har erinrat sig ett projekt om gemener och versaler som provats förr i deras verksamhet. Ännu andra har redan börjat ställa vidareforskningsfrågor om skrivstilens och handstilens vara eller inte vara? Är textning det enda vi ska syssla med i skolan? Ska datorn användas i stället för pennan? Detta och flera frågor har kommit upp då jag hittills talat med personer som sitter i ledningsgruppen för skolor och även pedagoger på de olika skolor och förskolor som jag besökt.

1:2 Begreppsdefinitioner

Här nedan följer mina egna definitioner på ord och sammanhang som är av betydelse för arbetet. De begrepp som jag tror kan behövas förklaras i detta arbete är:

- **Korrekt skriftspråk.** Med det menas i detta arbete att en person som skriver, använder versaler på rätt ställe. Tillexempel att börja en mening med stor bokstav och avsluta meningen med punkt. Dessutom ska undantagsreglerna tas hänsyn till alltså att namn har stor bokstav i början av namnet, för att sedan följas av gemener. Efter inledande versal ska gemener användas. Ett korrekt skriftspråk omfattar mycket mer, men här har jag valt att redogöra för den delen som jag berör.
- **Ortografiska identiteter.** Innebär att barnen känner igen en specifik bild av ett ord på grund av strukturen i ordet och bokstavsföljderna i ordet.
- **Det perifera seendet är osymmetriskt runt fixeringspunkten.** Om man mäter hur man med ögat uppfattar bokstäver i utkanten av den centrala fixeringspunkten visar det sig att man ser 6-8 bokstäver framåt i läsriktningen men bara 2-4 bokstäver bakåt. Om man visuellt skulle visa hur det perifera seendet ser ut så kan man rita en oval som är förskjuten framåt i läsriktningen i förhållande till centrum punkten.
- **Den semantiska utvecklingen hos ett barn.** Med det menas alltså hur ett barn tillägnar sig betydelsen av ord och språkliga satser under sin språkutveckling.
- **PODB** (personliga omdömes databas) är ett instrument som den mellansvenska kommunens skolor ska använda som underlag till utvecklingssamtalen. Det går till så att alla lärare som en elev har varje termin ska skriva ett kort omdöme om eleven. Omdöme ska ges utifrån ett antal kriterier inom varje ämne som eleven har. Omdömena ska vara neutrala men informerande och absolut inte kränka en elev. Bifogar kriterierna i bilaga 2.
- **Individualpsykologiskt tillvägagångssätt** med det menas att pedagogerna har individens inläring i centrum och anpassar sin undervisning mot individen.

1:3 Syfte

Syftet med denna rapport är att belysa hur aktiva lärare av idag resonerar när det gäller elevers omställning från versaler till gemener i de tidiga åldrarna. Finns det en risk att elever hamnar i läs- och skrivsvårigheter på grund av omställningen mellan gemener och versaler? Ett delsyfte är också att försöka ta reda på om vissa elever ska få förmånen att fortsätta med versaler vidare genom år 1 och kanske längre ändå. Syftet med den empiriska undersökningen i arbetet är att se hur inköpare för affärer resonerar då de säljer ett pedagogiskt material. I det senare syftet tar jag också in lite egna tankar om dataspels tillverkare.

1:4 Frågeställning:

- Hur resonerar aktiva lärare idag om att göra skillnad mellan gemener och versaler?
- Vilka pedagogiska material finns det i bokhandeln, lågprisvaruhusen och i leksaksaffären?
- Hur resonerar inköparna i bokhandeln, lågprisvaruhusen samt leksaksaffärerna då de köper in ett pedagogiskt material till sin affär?
- Dataspelens bidrag till det pedagogiska, är det intressant för oss pedagoger?

2. Litteratur

I anslutning till denna rubrik kommer jag att presentera vilka vetenskapliga teorier som ligger till grund för min studie. Jag redovisar också tidigare forskning som ligger till grund för mina resultat, metoder, analyser och diskussioner. Till sist sammanfattar jag min litteraturpresentation.

2:1 Teori

Litteraturen som jag använder kommer jag att uppdatera genom hela arbetet, på grund av att jag genom att läsa böcker om läs- och skrivsvårigheter kommer att låta mig hänvisas av referenslitteraturen i den aktuella boken. Böckerna som jag använder kommer i huvudsak att ha någonting i sig som berör texter som är skrivna med versaler eller så ställer böckerna frågor om gemener och versalers vara eller inte vara. Deweys (1985) pragmatiska tankar uttrycks på ett bra och konkret sätt i följande citat (s.83). ”En möjlighet till fortsatta framsteg öppnas av det faktum att när man lär sig ett sätt att handla, utvecklas metoder som kan komma till nytta i andra situationer. Ännu viktigare är det att människan skaffar sig vanan att lära. Hon lär sig lära”. Vidare skriver Dewey (1985) om att komplexiteten i det sociala livet förutsätter att barnen har en lång barndom för att kunna hitta de förmågor som krävs för att formbarheten hos individen ska stimulera till fortsatta sociala framsteg. I Strängnäs kommuns skolplan som fastställdes under 2007 står det att läsa:

” att eleverna i större utsträckning än tidigare redan i förskolan ska förberedas på läs- och skrivkunskaper, individuella utvecklingsplaner för varje elev ska tas fram, att betygslänkande omdömen ska användas i lägre årskurser än vad som nu är fallet och att kommunikationen mellan hem och skola ska fungera bättre – och här ska moderna hjälpmedel som datorer och mobiltelefoner användas”.

Citerat Arne Arvidsson ordförande i Mariefredsnämnden medförfattare till skolplanen (2007-2010).

Jag undrar hur man har tänkt i detta avseende? Dewey har varit formgivande för svensk

skola i lång tid men nu skriver man i Strängnäs kommuns skolplan, förvisso en vision men i alla fall, att man ska korta barndomen genom att införa läs- och skrivkrav redan i förskolan. Dessutom ska man införa betygslänkande omdömen.

I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) beskrivs de uppnåendemål och strävansmål som skolan ska följa. De strävansmål som jag kan knyta till mitt arbete är ”att eleven utvecklar tillit till sin egen förmåga”, ”utvecklar sitt eget sätt att lära” samt ”att eleven utvecklar nyfikenhet och lust att lära” anledningen till att jag väljer just dessa nämnda strävansmål är att dessa bygger upp ett gott självförtroende vilket leder till bra erfarenheter. Det uppnåendemål som jag väljer att knyta till mitt arbete är ”att eleven behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift”. Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) skriver att arbetslaget på förskolan ska arbeta för att ”stimulera barns nyfikenhet och begynnande förståelse av skriftspråk och matematik”, ”ge stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag”.

2:2 Tidigare forskning

Leimar (1974) nämner att elever inte ska pressas till att nå uppställda mål i undervisningen, författaren anser inte att förskolans uppgift är att lära alla förskolebarn att läsa, förskolans uppgift är att erbjuda bokstavsträning på barnets initiativ och egna förutsättningar i den takt individen väljer. Leimar (1974) nämner även att ett arbete med både stora (versaler) och små bokstäver (gemener) är att föredra i den tidiga inläringen av läsningen. Leimar (1974) vänder sig till arbetsverksamma pedagoger och till studenter, boken behandlar läs och skrivinläring enligt LTG metoden (Läsning på talets grund) det är en metod för att lära elever och förskolebarn att lära sig utifrån sina erfarenheter. Det finns fem faser i LTG metoden i den första fasen som benämns som samtalsfasen kan man få en grupp barn att resonera om ett händelseförlopp till exempel rasten eller studiebesöket i en barngrupp om 8-12 personer. Barngruppen får hjälp av pedagogen med att skriva ned vad barnen resonerat om med hjälp av barnens egna ord och formuleringar, efter att barnen resonerat om händelsen en stund, denna fas kallas dikteringsfasen. Under laborationsfasen får barnen ett antal olika ord som pedagogen förberett på spännpapper, orden kan barnen använda för att laborera med i den text som pedagogen skrivit ner. Nästa fas är återläsningsfasen där barnen får läsa upp sin egen individuella text som bygger på den första gemensamma texten, här är det viktigt att alla barn får ett arbetsblad på allas texter som var och en kan ”läsa” in sig på. Sista fasen är efterbehandlingsfasen där varje elev skriver ner sina nya ord och stoppar ner i sin ordsamlingslåda.

John Dewey (1985) myntade uttrycket ”Learning by doing” och syftade till att ett barn måste få utföra ett moment praktiskt för att ha möjlighet att lära in detta moment, dessutom skulle barnet reflektera över momentet. Dewey (1985) nämner att om ett barn lär sig att handla på ett visst sätt utvecklas nya metoder som i sin tur ligger till grund för att barnet kan skaffa sig erfarenheter för att tackla de olika nya situationerna som barnet blir satt i eller sätter sig i, vilket innebär att barnet lär sig att lära. Dewey (1985) menar också att barnen ska erbjudas en lång barndom av den anledningen att när barn leker så skapas erfarenheter och sociala färdigheter som är grunden till allt lärande. Författaren skriver vidare om att (s.87) ”rutinmässiga vanor och vanor som dominerar oss istället för vi dem motverkar formbarheten hos ett barn”. Dewey (1985) skriver om

att barnens medvetande är det som används för att lära sig att läsa. Medvetandet är beroende av att ögat och örat nyttjas för att medvetandet ska kunna ta in vad en pedagog eller en lekkamrat ”lär ut”, oavsett om det är via riktad pedagogisk verksamhet eller lek. Andra organ som är en förutsättning för medvetandet är talorganen och händerna för att barnet ska kunna reproducera det barnet lärt sig. Läsning, skrivning och räkning är viktiga moment i skolan och bör därför leda till att barnen får träning i motoriska och muskulära övningar Dewey (1985).

”Ögats muskler, handen och talorganen måste i enlighet härmed övas för att kanalisera kunskap från medvetandet till yttre handling. Om musklerna används gång på gång på samma sätt inpräntas i dem en benägenhet att automatiskt repetera samma rörelse”. Dewey (1985, s. 186)

Elbro (2004) har gjort en sammanställning av modern forskning utifrån författarens egna intressen och åsikter. Elbro vänder sig tvärt emot det som skolorna jobbar hårt för, att skaffa sig en nisch, som till exempel läsmakarskola med kontextbärande bilder, Elbro redogör också för hur en läsares fixeringspunkter påverkar läsprocessen i läsundervisningen. Fixeringspunkterna som författaren nämner är sprunget ur en forskning som uppkom på 1870-talet i forskaren Wilhelm Wundts laboratorium i Leipzig. Forskaren ville i första hand studera identifikationen av bokstäver och ord i läsningens processen. Teknikerna som forskaren använde gick ut på att följa ögonrörelser och hur snabbt en läsare uppfattade ord enligt Elbro (2004). Dagens moderna forskning handlar om att ögonrörelserna kan undersökas med en precision som omfattar enskilda bokstavspositioner. Genom att belysa näthinnan kan man se vilken bokstav som är i centrum för läsarens ögonkast. Enligt Elbro (2004) fokuserar även vana läsare på nästan varje enskilt ord med olika lång tids fokusering beroende på om ordet är ovanligt eller vanligt för läsaren. Författaren menar att det perifera seendet är osymmetriskt runt fixeringspunkten. Vilket leder till att en läsare uppfattar flest bokstäver till höger (om texten är skriven åt höger som i svensk text). Läsaren uppfattar 6-8 bokstavspunkter åt höger och 2-4 bokstavspositioner åt vänster. I läsutvecklingen ändras inte uppmärksamhetsfältet nämnvärt, men nybörjarläsaren har inte möjlighet att minnas lika många bokstavspunkter som den goda läsaren. Fixeringstiden blir därför längre hos en nybörjarläsare enligt Elbro (2004). Likväl som Dewey så tar Elbro upp samarbetet mellan medvetande och inlärning men Elbro kallar medvetandet för hjärnan istället. Författaren visar på att fyra olika områden i hjärnan är viktiga för läsningen de olika områdena är där, uppfattningen av synintrycken, igenkännande av ordens ljud, aktivering av ordens ljud och uttal samt styrning av ögonrörelserna, finns. Elbro (2004 s.33) menar också att ”det är ett missförstånd att eleverna har ett stort antal bilder av ord inne i huvudet, färdiga att kännas igen”. Författaren menar vidare att det inte är så kallade ordbilder vi som läsare känner igen utan det är ortografiska identiteter. Alltså ligger vårt igenkännande av ortografiska identiteter i att vi ser en bekant bokstavsföljd som bildar det ord vi läser enligt Elbro (2004), om ett barn till exempel bara känner igen ordet svart genom s:et i början och den höga bokstaven t i slutet kommer eleven att få svårt med att hålla isär begrepp som surt, svårt, sent. Det är därför som författaren förespråkar ortografiska identiteter istället för ordbilder men även här måste en förbindelse mellan stavning, ljud och betydelse vägas in i läsutvecklingen enligt Elbro (2004).

Andra författare som redovisar att en stor del av barnen i de tidiga åldrarna upplever att de har svårt att lära sig läsa är Arnqvist (2004). Han menar att grundskolan måste prioritera sitt sätt att arbeta med läs och skrivinläring för att minska andelen barn som har svårigheter att lära sig att läsa och skriva. Andelen barn som har problem med att läsa och skriva är ungefär 20 % av en årskurs, varav 2-5 % har så svåra problem att särskilda insatser för att de barnen ska kunna läsa och skriva krävs. Arnqvist (1993) menar vidare att det finns fem olika kategorier av besvär i läs och skrivinläringen. De fem kategorierna är enligt författaren:

- organiska faktorer (syn, hörsel eller neurologiska störningar)
- språkliga faktorer (dåligt ordförråd, bristande språklig medvetenhet)
- personlighetsmässiga faktorer (anpassningssvårigheter)
- sociala faktorer (oregelbunden skolgång, dålig hemmiljö)
- pedagogiska faktorer (för högt inläringstempo, bristande undervisningsmetoder)

Arnqvist (1993) ger också prov på den semantiska utvecklingen hos ett barn alltså hur ett barn tillägnar sig betydelsen av ord och språkliga satser. När undersökningar om när barn säger sitt första ord redovisas, visar resultatet att barnen som regel säger sitt första ord vid 11-12 månaders ålder men spridningen ligger på mellan 8-18 månaders ålder. Författaren menar att ett barn från 11-12 månaders ålder då barnet sagt sitt första ord, till en mätning som görs vid 6 års ålder har alltså barnet tillägnat sig cirka 14000 ord, men även detta resultat har också en stor spännvidd enligt Arnqvist (1993). Bland de 50 första ord som barnen lär sig är det påtagligt ofta ord för rörliga saker eller ord på föremål, väldigt sällan är det ord för tillexempel hylla, bord och stol enligt författaren.

I kapitlet *Skriva till sig själv – skriva till andra*, som Birgita Allard och Bo Sundblad författat (1989) berättar författarna att små barn börjar med att skriva versaler, barnen har heller inga problem att forma de gemener som ser likadana ut som versaler. Däremot menar författarna att den elev som läser har svårt att avgöra om det är bokstavens versal eller gemen som de läser. Författarna fortsätter med att beskriva att elever ett tag blandar både versaler och gemener när de skriver och utifrån de skriftspråkliga förebilder barnen möter i sin skrivutveckling förhåller sig barnet till dessa. Men barnet finner lösningar på problem de ställs inför, dessa lösningar bidrar till att barnen i syfte att göra rätt blandar stora och små bokstäver.

Hene och Wahlén (1990) har dokumenterat det som 130 deltagare diskuterat i ett höstsymposium som ASLA:s (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap) anordnat gällande läsning och läsutveckling i Stockholm, författarna har sammanställt de vetenskapliga artiklarna i en rapport från höstsymposiumet gällande läsning och läsutveckling i Stockholm i sin bok. Hene och Wahlén (1990) skriver att deltagarna representerade Universitet, Högskolor, ungdomsskolor, förskolor samt bibliotek och förlag från olika delar av Sverige. Skriften som Hene och Wahlén (1990) givit ut består av 14 artiklar från 17 författare och med läs och skriv undervisning som tema. Ragnhild Söderberghs artikel behandlar en person som redan på 1800-talet skrev om gemener och versaler. Personen som Söderbergh nämner skrev under pseudonymen Cadmus. Cadmus beskrev den undervisnings finess som innebar att man som pedagog klistrade upp en bokstavs versal på ena sidan om en brädlapp och en bokstavs gemen på andra

sidan. Det skulle göra att barnet därigenom förvärvade en kännedom om bokstaven utan att man som pedagog behövde sysselsätta sig med att beskriva bokstaven för barnet. Hene och Wahlén (1990) innehåller flera artiklar som behandlar gemener och versaler.

Liberg (2006) behandlar hur elever arbetar med bokstäver och hur pedagoger förmedlar ett bokstavskunnande som ligger till grund för en sund läs- och skrivinlärning. Liberg visar också en språkutvecklingskarta från förskoleklass som nämner att gemener och versaler tillsammans bygger upp ett barns språk. Liberg (2006) svarar också på egen ställd fråga angående gemener och versaler. Anledningen till att versaler brukas på förskolan är att många skyltar och liknande är utformade med versaler enligt Liberg (2006). Därför blir det lättare för barnet att känna igen ordbilderna, som författaren menar ligger till grund för ett barns lärande. Ett annat syfte med versaler på förskolan är enligt Liberg (2006) att versaler har färre beståndsdelar och särdrag och blir därmed lättare att uppfatta för barnet, föräldrarna tenderar också att använda versaler för att vara så tydliga som möjligt i sitt samverkande med barnet. Alla versaler kan bildas med ett litet antal streck och bågar och ringar. Detta gör att författaren gärna ser att inlärningen av bokstäver grundläggs med hjälp av versaler, för att efterhand som eleven blir säkrare i sin inlärning övergå till gemener.

Åge (1995) redovisar en del iakttagelser om gemener och versalers funktion vid tidig läsning. Åge (1995) är en publikation om författarens arbete och erfarenheter runt läs- och skrivinlärning. I boken hänvisar Åge till Ingvar Hallberg (1989) som menar att versaler ska användas för att det ska vara så tydligt som möjligt för det läsande barnet och det blir tydligt då barnet läser med böcker som är skrivna med samma stil som barnet är van vid oavsett om det är gemener eller versaler i texten.

Bjar och Liberg (2003) har sammanställt forskning kring läs- och skrivsvårigheter. Ingrid Häggströms forskning som Bjar och Liberg hänvisar till behandlar hur läs- och skrivsvårigheter yttrar sig hos elever. Här hänvisar Häggström till att vanliga bokstavsförväxlingar som är gemener som till exempel **b,p,d,t och g,k**. Dessa bokstäver är tonande som b, d, g och eller ljudlösa som t, p, k. För att komma undan problemet med att inte kunna hålla isär gemenerna använder sig eleverna av en versal mitt ibland gemenerna och säkrar därigenom sig själv från att göra fel genom att klart skilja på svåra och likadana gemener med hjälp av en versal.

Dahlgren, Gustafsson, Mellgren och Olsson (2006) behandlar förekomsten av gemener och versaler i dagens skola, författarna återkommer ständigt till att lärarkompetensen är viktig för att elever ska undvika att hamna i läs- och skrivsvårigheter. Författarna nämner att 1996 startades en utredning som syftar till att redovisa viktiga hållpunkter i arbetet med att stödja elever som har läs- och skrivsvårigheter. Enligt Dahlgren m.fl. (2006) har tyngdpunkten av en förskolelärares utbildning legat på en utvecklingspsykologi som bygger på att lärarna har sett utvecklingen utifrån motorik, social och emotionell träning och den språkliga utvecklingen. Däremot så har skolläraren och specialläraren haft en utbildning som bygger på samhällets krav på eleven enligt den lagstadgade inlärningen av basfärdigheter som arbetsformer och metodik. Det är också ofta som författarna nämner versaler och gemener både i övningar och i resultatredovisningar.

Dahlgren m.fl. (2006) redogör för läsaren hur det historiskt sett ut med användning av versaler som inristningsbara bokstäver från den tiden skriften ristades in i trä eller höggs in i sten. Vidare nämner författarna att spegelvändningen av bokstäver oftast förekommer bland gemenerna, motoriken underlättas av versalskrivande enligt författarna. Dahlgren m.fl. (2006) skriver också om att versalskrivande hos de vuxna sker utan att den vuxne överhuvudtaget reflekterar över varför de skriver med versaler istället för gemener. Författarna nämner också att grov och finmotoriska övningar är viktiga i skolan och att versaler är lättare att uppfatta visuellt än gemener, dessutom spegelvänds och roteras versaler inte lika ofta som gemener. Versaler är viktiga under den första inlärningen därför att de lämpar sig bättre för grovmotoriken, allteftersom barnet blir mer inriktad mot finmotorik så passar gemener bäst att fortsätta utvecklingen med enligt Dahlgren m.fl. (2006).

Anledningen till att barn förväxlar gemener som b, d, p, q är att barnen ser bokstäver som grafiskt samma bild, barnen uppfattar därför inte olikheterna mellan dessa gemener, detta kan följa med ett barn långt upp i åldrarna. En del av svårigheterna kan avhjälpas genom att barnen börjar med versaler för att minimera felskrivningarna, därför är versaler viktiga för att barn spontant ska närma sig skriftspråket enligt författarna. Dahlgren m.fl. (2006) skriver också att anledningen till att vi har både gemener och versaler är att gemenerna lättare omsätts i den skrivstil man förr ansåg vara viktig i skolan. Författarna är tveksamma till gemenernas berättigade förekomst i dagens skriftspråk då skrivstilen i stort sett är avskaffad. Om man tog bort gemenerna i vårt skriftspråk så skulle det avsevärt underlätta för ett barn att lära sig att läsa och skriva menar författarna. ”Dock, skulle både tradition och tveksamheter om läsbarhet och skrivhastighet med all säkerhet omöjliggöra en sådan radikal reform” (s. 62). Författarna skriver också om att övergången mellan förskolan och skolan är viktig. Att man inom samma upptagningsområde bör försöka att ha en gemensam tanke som omfattar både förskolan och skolan, för att lärarna ska förstå hur ett barn har lärt sig tidigare och ge barnen en gemensam grundförutsättning. I den ovannämnda boken skriver Dahlgren m.fl. (2006) också om hur skolundervisningen sett ut under de senaste 200 åren, men jag har valt att bara hänvisa till vad de skriver om sedan 1960-talet, med basfärdighetsträningen som inledning till dagens tankar om att barnen redan i förskolan ska klara av läs och skrivriktning och bokstäverna.

Gleerups har ett stort och brett utbud av material för bokstavs- och läsinlärning, deras material är uppbyggda på olika pedagogiska och metodiska grunder, som delvis är baserade på gällande forskningsrön och pedagogiska trender men också på behov och önskemål som lärare har. I många av de här böckerna arbetar pedagogerna tillsammans med barnen och läsning av instruktioner och annan text sker gemensamt. Här finns det säkert även barn som kan ljuda ihop enkla ord utifrån igenkänning av bokstäver och ordbilder (versaler) så fort textmängden ökar blir det besvärligt med versaler, då dessa gör texten svårläst. I arbetsmaterialet för skolår1 har de flesta böcker som används texten satt med gemener. Det finns också olika dataspel som syftar till att vara pedagogiska program, Levande böcker är ett förlag som utvecklar pedagogiska dataprogram. Även Walt Disneys kära figurer bidrar till att barnen lär medan de spelar deras spel på datorn och på Tv-spel många av de tävlingarna som både Levande böcker och Walt Disney säljer är ordtävlingar det kan också vara matematik tävlingar likväl som problembaserade lösnings tävlingar. När eleverna svarat rätt på tillexempel 5 olika ord i

en tävling så ramlar figuren ner i en gyttjepöl eller så bekräftar figuren att ”nej nu blev det fel” eller ”se där ja du kan ju”. Barnen får ett direkt svar på om de gjort rätt eller fel. Det är inte som i skolan att pedagogerna har en ”rättningslåda” där eleverna får lägga sina arbeten för att efter en vecka eller så, få svar på om de gjort rätt eller fel.

2:3 Sammanfattning av forskning

Forskarna som jag redovisat ovan har alla en spetskompetens i läs- och skrivsvårigheter och som jag förmodar har forskarna även en hel del praktisk erfarenhet av området, genomgående i litteraturen är det att forskarna nämner ordbilder i en eller annan form. Elbro (2004) nämner att det inte finns några ordbilder och därför så kan inte eleverna lära sig läsa genom att lära sig med hjälp av ordbilder. Detta kan ju leda till att en elev kommer att få svårt att särskilja ord som surt, sant, svårt och sent. Men de ortografiska identiteter som Elbro (2004) skriver om som grunden till inläringen skiljer sig inte så mycket ifrån vad en ordbild är definitionen för de ortografiska identiteter som Elbro (2004) skriver om är då ”en bild som motsvarar en känd bokstavsföljd för eleverna”. Arnqvist (2004) skriver om att eleverna tillägnar sig 14000 ordbilder fram till 6 års ålder, spännvidden mellan olika elever är såklart stor men ett normativt barn lär sig cirka 14000 ord mellan 1 års ålder och 6 års ålder påtagligt ofta är dessa ord rörelserelaterade ord som tillexempel springa, gå, hoppa. De ord som inte förekommer så ofta hos ett barn är ord för fasta saker som tillexempel hylla, bord, stol enligt Arnqvist (2004).

Vidare så behandlar min valda litteratur olika faser i ett barns läs- och skrivutvecklingsprocess de nämnda faserna är påtagligt ofta fem stycken inte bara i den litteratur som jag valt till mitt jobb utan också i litteratur som jag valt att inte ha med. De olika faserna har noga utformats för att man som pedagog ska kunna bygga upp en text som sprungit fram ur ett samtal och som pedagogerna skriver upp på ett stort papper med ledning av eleverna som dikterar för pedagogen. När texten skrivits upp får alla elever ut ett papper med texten som de klipper ner och laborerar med. Efterbehandlingsfasen kan handla om att eleverna utifrån den ursprungliga texten har format en ny betydelse av de isärklippta orden, eleverna jobbar sedan med att läsa upp sina nya texter i återläsningsfasen. Anledningen till att man jobbar på detta sätt i Leimars (1974) metod om läsning på talets grund är att texterna som arbetas fram har en relevans hos eleverna eftersom det är deras egna erfarenheter som avbildats. Dewey (1985) nämner också att man som elev lättare kommer vidare i sin skriv- och läsprocess om texterna som läses bygger på egna erfarenheter och i sin tur leder till att man lär sig att lära på nya sätt vartefter processen går vidare och erfarenheterna breddas. Arnqvist (2004) nämner att det finns fem faktorer som bidrar till läs- och skrivsvårigheter, de fem faktorerna är enligt författaren:

- organiska faktorer (syn, hörsel eller neurologiska störningar)
- språkliga faktorer (dåligt ordförråd, bristande språklig medvetenhet)
- personlighetsmässiga faktorer (anpassningssvårigheter)
- sociala faktorer (oregelbunden skolgång, dålig hemmiljö)
- pedagogiska faktorer (för högt inläringstempo, bristande undervisningsmetoder)

Även Arnqvist (2004) stöder teorin om att elever lär sig bättre om man utgår från deras erfarenheter för att grundlägga en trygghet i läs- och skrivprocessen. Författaren nämner de organiska faktorerna som bidragande till besvär med ovannämnda process i de organiska faktorerna ryms motoriken hos en elev. Motoriken är till en början grovmotorisk och lämpar sig därför till att skriva versaler då dessa kan formas med hjälp av ett litet antal streck, bågar samt ringar enligt Liberg (1993). Allteftersom motoriken förfinas så bör gemener användas för att öva upp finmotoriken hos eleverna, nackdelen med att ha två olika format på samma bokstav är att eleverna när de skriver lätt kan blanda versaler och gemener i en och samma mening enligt Dahlgren m.fl. (2006). Det är också enligt flera författare vanligt att bokstäver som är lika till struktur som tillexempel b och d eller som p, q och vissa typsnitt av bokstaven g förväxlas och spegelvänds enligt tillexempel Bjar och Liberg (2003), Dahlgren m.fl. (2006). Jag har även kort berättat om hur olika dataspel kan bidra i undervisningen.

3. Metoder

Under denna rubrik så presenterar jag vilken forskningsstrategi som jag har valt att arbeta med jag beskriver också vilket urval av respondenter jag valt och vilka datainsamlingsmetoder som jag använt. De olika sätt att bearbeta den insamlade mängden data som jag använt redovisas och analyseras likväl som vilken reliabilitet och validitet som min studie kan tillskrivas. Till sist så redovisas de etiska forskningsprinciperna som jag i arbetet har varit tvungen att följa.

3:1 Forskningstrategi

Jag har valt att göra en kvalitativ studie för mitt examensarbete. Enligt Stukát (2005) innebär en kvalitativ studie att man som skribent i ett examensarbete ska analysera hellre än att generalisera de forskningsresultat som undersökningen ger. Författaren fortsätter med att en förutsättning för att uppnå resultat är att man använder sig av öppna frågor som leder diskussionerna vidare. Det i sin tur gör att ett kvalitativt arbete måste tillåtas att spänna över ett bredare område för att möjliggöra en analys av diskussionerna Stukát (2005). I gruppdiskussionerna så jobbade jag utifrån en del frågor som förberetts innan, frågorna har varit öppna frågor som lett vidare till en del specifika detaljer. Stukát (2005) skriver om att de frågor som ställs i diskussionerna måste ha en relevans för arbetet och det är diskussionsledaren som måste bevisa att frågorna har relevans för arbetet. Författaren menar vidare att det finns strukturerade intervjuer med frågor som är bestämda och att frågorna därför inte är flexibla. Det finns även ostrukturerade intervjuer med frågor som är flexibla och kan därför användas för att leda den som svarar på frågorna vidare till en mer djuplodad diskussion. I denna studie har halvstrukturerade gruppdiskussioner använts, jag har använt halvstrukturerade frågor för att kunna tillåta mina respondenter att följa sina tankemönster.

Observation med en kompletterande fråga användes som metod vid min undersökning om hur affärer som inte är inriktade mot försäljning av pedagogiska material resonerar då de köper in ett pedagogiskt material till sin affär. Stukát (2005) skriver om att observationer bidrar till att förstärka andra metoder och för att triangulera resultaten. Denscombe (2000) menar att en kvalitativ undersökning har två stycken

huvudinnebörder men att det finns ett 20 tal innebörder som kan räknas in under den kvalitativa undersökningen. De två innebörder som Denscombe (2000) tar upp är att undersökaren har ett intresse av att hitta ett beteendemönster, med det menas att fokus ligger på en social grupps aktiviteter i ett visst ämne. Den andra huvudinnebörden enligt författaren är att fokus ligger på vilket sätt som människor förstår saker på.

3:2 Urval

Jag har i min studie använt mig av ett subjektivt urval eftersom jag valt arbetslag på skolor som är små (upp till 150 elever) skolorna ligger i fyra av fallen ute på landsbygden och i ett fall alldeles utanför stadskärnan. Stukát (2005) säger att det subjektiva urvalet går snabbt att göra och att det dessutom är enkelt att genomföra. De tänkta respondenterna i mitt examensarbete är lärare och förskolepedagoger som arbetar i olika arbetslag på olika skolor men i samma kommun. Jag har gjort en studie om hur man resonerar om gemener och versaler i aktiva arbetslag, arbetet har omfattat gruppdiskussioner i 5 arbetslag där varje arbetslag haft från 2 till 6 respondenter. Respondenterna har varit aktiva i allt från förskolepedagoger till år 3 pedagoger det har även funnits rektorer och specialpedagoger med som respondenter. De fem arbetslagen som jag bjudit in att delta i gruppdiskussionerna har bestått av till största del kvinnor men även några män. Respondenterna har arbetat inom skolverksamheten allt från 1 år till 35 år vilket gjort att erfarenheterna hos respondenterna är vitt skilda. Ett fåtal av respondenterna har varit obehöriga till att utöva läraryrket. Under arbetets gång har jag blivit hänvisad till personer som har sakkunskap inom mitt undersökningsområde dessa personer har jag kontaktat för att rådfråga om gemener och versaler i detta arbete när tid och rum stämt överens till exempel kommunens resurscentrum som har uppdraget att vara resurser i den befintliga verksamheten med sakkunskap runt läs- och skrivinlärning och arbetet med barn som diagnosticerats och ska diagnosticeras. Ett annat exempel är en läromedelsutvecklare på Gleerups med svenska som ämne som jag rådfrågat angående hur ett läromedel utvecklas. Denscombe (2000) beskriver ett antal sätt att göra sitt urval på för undersökaren. Det urval som stämmer bäst på mitt sätt att välja respondenter på är ett subjektivt val, med det menas att jag handplockat mina respondenter.

3:3 Datainsamlingsmetoder

Jag har arbetat med gruppdiskussioner där jag använt bandspelare för att som ett minnesstöd spela in diskussionerna. I gruppdiskussionerna så jobbades det utifrån en del frågor som förberetts innan, frågorna har varit öppna frågor som lett vidare till en del specifika detaljer. Stukát (2005) skriver om att det är viktigt att de frågor som ställs i diskussionerna har relevans för arbetet. Det är upp till diskussionsledaren att bevisa om frågorna har relevans för sitt arbete. Författaren menar vidare att det finns strukturerade intervjuer med frågor som är bestämda och att frågorna inte är flexibla, det finns även ostrukturerade intervjuer med frågor som är flexibla och kan därför användas för att leda den som svarar på frågorna vidare till en mer djuplodad diskussion. I denna studie har ostrukturerade gruppdiskussioner använts. Enligt Stukát (2005) så kallas en intervju som är ostrukturerad med följdfrågor för halvstrukturerad intervju. De frågor som jag utgått ifrån finns som bilaga 3. Jag har även undersökt om de förskolor som jag använder i mitt examensarbete arbetar med ett pedagogiskt material som är skrivet med versaler och vilket utbud det finns av texter med versaler och gemener i affärer som inte är inriktade specifikt mot pedagogiskt material.

3:4 Databearbetning och analysmetoder

Enligt Denscombe (2000) så handlar en analys av insamlade data i en kvalitativ rapport om att man mer beskriver data än att man arbetar med en analys av data. Vidare så skriver Denscombe (2000) att kvalitativa rapporter kan sammanfattas som "small is beautiful" (s.205) detta innebär enligt författaren att en kvalitativ rapport omfattar ett litet antal respondenter och har ett begränsat omfång. Efter att jag genomfört mina gruppdiskussioner så har jag lyssnat på det inspelade bandet ett flertal gånger därefter har jag satt mig vid en dator och transkriberat diskussionerna för att sedan läsa igenom de transkriberade gruppdiskussionerna. Till sist har jag försökt att analysera det som sagts på diskussionerna utifrån den litteratur som jag valt till mitt examensarbete. Jag har även ställt diskussionsresultatet mot skolans styrdokument i form av lpo 94, skollagen, lpfö 98 resultatet redovisas i resultatdelen.

3:5 Reliabilitet och validitet

Stukat (2005) redogör för att man ska diskutera en studies reliabilitet (mätinstrumentets tillförlitlighet) och validitet (giltighet). Man ska även nämna om en studie kan generaliseras (för vem eller vilka gäller resultatet) över ett större område än det man undersökt. Vidare så menar författaren att man ska redogöra för studiens tillförlitlighet jag anser att tillförlitligheten i min studie är hög på grund av att syftet med studien är att visa hur dagens aktiva pedagoger resonerar om gemener och versaler. Data som är insamlade anser jag vara sanna och pålitliga eftersom respondenterna inte har försökt att visa mig en annan bild av deras arbete än den som respondenterna jobbar efter. Jag har även gått runt i verksamheten och tittat på vilket material som de använder i sin dagliga verksamhet, det har gjort att jag i diskussionerna har kunnat ta exempel från respondenternas verksamhet vilket lett till att diskussionerna blivit valida. De resultat som jag samlat in är inte lätta att mäta och implementera i en verksamhet, just därför att resultaten bygger på mina respondenters resonemang om ämnet ifråga och inte deras specifika kunskaper av ämnet som jag efterfrågar vilket enligt Stukat (2005) kan verka för att diskussionerna har reliabilitet men inte en validitet. Stukat (2005) skriver vidare att en studies resultat också ligger till grund för en generaliserbarhet inte bara för reliabiliteten och validiteten. Studien bör inte generaliseras på grund av att studien bygger på en liten grupp i verksamheten som har sina egna unika erfarenheter.

3:6 Etiska ställningstaganden

En förutsättning för att genomföra en fullgod undersökning inom det samhällsvetenskapliga och det humanistiska området är att ta hänsyn till Vetenskapsrådets skrift (2007) om forskningsetiska frågor. Det finns fyra huvudkrav i skriften som man som forskare inom ovanstående områden bör förhålla sig till.

I det första kravet som är informationskravet krävs att jag som forskare ska informera mina respondenter och deras chefer om syftet med mitt forskningsområde. Detta har jag gjort genom att ringa respondenternas chef för att boka upp en tid för ett möte då jag kan komma och presentera min studie, efter mötet har jag lämnat ett missivbrev (Bilaga 1), där jag i korthet, men tydligt upplyst i brevet om mitt syfte med studien samt vilka villkor som styr respondenternas medverkan. På missivbrevet har även mina kontaktuppgifter funnits för den händelse att respondenterna ville ha något förtydligt.

Samtyckeskravet innebär att respondenterna har möjlighet att själv bestämma, hur länge och på vilka villkor, de medverkar i studien detta har också klargjorts på mitt missivbrev.

Konfidentialitetskravet innebär att respondenterna själva har bestämt om de resultat som framkommit i min studie ska behandlas anonymt och därefter förvaras så att personuppgifter inte avslöjas för obehöriga personer, mitt missivbrev förtydligade även detta för respondenterna.

Det sista kravet som Vetenskapsrådet skriver om är nyttjandekravet och syftar till att mina resultat och insamlade personuppgifter endast kommer att användas till forskningsändamål detta har också respondenterna upplysts om vid vårt möte inför studien. Jag har dessutom tydliggjort att de insamlade resultaten är officiella och kan därför begäras ut av en annan forskare som vill upprepa min studie.

4. Resultat

Under resultatets huvudrubrik så ryms det en resultatpresentation där jag har kategoriserat mina resultat utifrån 3 stycken underrubriker i resultatpresentationen är underrubrikerna förtydligade med en understrykning. Jag avslutar resultatpresentationen med en kort sammanfattning av densamma. De direkta frågor som jag skriver med kursiv text i resultatpresentationen är de frågor som jag utgick ifrån då jag genomförde gruppdiskussionerna. Resultatet av de frågorna presenteras generellt över hur diskussionerna gick och är därför inte ordagrant återgivet från diskussionstillfället.

4:1 Resultatpresentation

4:1:1 Materialutbudet i affärerna

Jag har undersökt förekomsten av material i affärer som inte är inriktade mot pedagogiskt material utbudet av pedagogiskt material på lågprisvaruhuset är ganska stort, på lågprisvaruhuset finns det bokstavspussel, memory, matteböcker och skrivböcker riktade till förskolebarn. Andra exempel är bokhandeln som också säljer pedagogiskt material som riktar sig mot dessa barn även här finns ett stort utbud av pysselböcker, bokstavspussel och så vidare. Efter att jag frågat inköpare på lågprisvaruhuset och bokhandeln så medger dessa att de inte tänker på att materialet som de säljer ska vara pedagogiskt korrekt. En av leksaksaffärerna i kommunen tänker på att det material som de säljer ska vara pedagogiskt riktigt vilket innebär att bokstavspusslen har både versaler och gemener att "pussla" med bokstavsböckerna i affären var också skrivna med korrekt skriftspråk som särskiljer versaler och gemener.

I min undersökning så har en del av resultatet som jag kommer att redovisa här gjorts i affärerna i kommunens stad. Följande resultat har uppnåtts, på Lågprisvaruhuset har man inte inriktat sig mot pedagogiskt material utan man säljer det mesta trots det så finns det i hyllorna på leksaksavdelningen så kallade pedagogiska material. Materialen är formade så att barn som ännu inte har börjat skolan ska kunna prova på att läsa och skriva lite i så kallade pysselböcker där kan man även färglägga bilder och lära sig att

klippa och klistra, det finns även bokstavspussel och memoryspel. På bokhandeln finns det också pysselböcker, bokstavspussel och memoryspel även här är det pedagogiska materialet tänkt att användas för barn som är på väg att börja skolan. Det finns också två leksaksaffärer i kommunen den ena leksaksaffären säljer likadant material som på lågprisvaruhuset och på bokhandeln det som var gemensamt i de ovan nämnda affärerna är att mycket av materialet var utformat med versaler. Vid en förfrågan om hur man resonerade när man köpte in det ovan nämnda materialet, svarade inköparna i affärerna att de inte hade någon tanke om det här med material som är utformade med versaler och gemener och de trodde heller inte att det skulle påverka deras inköp i framtiden heller. Den andra leksaksaffären som jag besökte hade även de memoryspel, bokstavspussel och pysselböcker till skillnad från affärerna här ovan så var inköparen i en av leksaksaffärerna noga med att det material som de köper in ska vara utformat med både versaler och gemener, just för att barnen som leker med materialet skulle få lära sig att känna igen både versaler och gemener. Vid en kontroll av hur serietidningar var utformade så visade det sig att ett flertal av serietidningarna var utformade med versaler, till exempel så var Fantomen, Gustaf, och 91: an utformade med versaler medan Kalle Anka och Larsson var utformade med ett korrekt skriftspråk.

4:1:2 Materialutbudet i skolverksamheten

Vid mina undersökningar av de olika arbetslagens material så visade det sig att de arbetslag som arbetar i förskolan har ett material som i de flesta fall består av versaler, det pedagogiska materialet består ofta av bokstavspussel, memoryspel, bokstavsbingo. Det finns även alfabetsplanscher som förutom bokstaven, även har en bild på något som börjar på den bokstaven där bilden sitter, alfabetsplanscherna är uppsatta på väggarna, man har även små läseböcker som är utformade med versaler. Det är även så att respondenterna på förskolan använder versaler då de skriver någonting som barnen ska skriva efter. Vidare så visar mina undersökningar att förskoleklass pedagogerna fortsatt arbetar med versaler i deras ordlekar och spel, skillnaden är att alfabetsplanscherna har både versal och motsvarande gemener dessutom finns det en bild även här i anslutning till de bokstäverna som börjar på den aktuella bokstaven, läseböckerna som används i förskoleklass är skrivna med ett korrekt skriftspråk alltså att en mening börjar med versal fortsätter med gemener och slutar med punkt. En del av barnen i förskoleklass läser gemener men skriver versaler det finns heller inget krav på att barnen ska skriva med en viss sorts bokstav huvudsaken är att de skriver.

I år1 så gäller skolplikten då ska undervisningen rikta in sig mot att barnen genom lektionerna ska lära sig alla bokstäver både versaler och gemener. Barnen som nu är elever ska lära sig att läsa och skriva, de ska kunna skilja på bokstäver och siffror. Eleverna ska även kunna forma alla bokstäver korrekt likväl som att de ska kunna se sambandet mellan ljud, bokstäver och sambandet mellan ord och bokstäver enligt personliga omdömes databasens kriterier (PODB) i kommunen. Detta innebär att det pedagogiska materialet som används ska vara utformat med ett korrekt skriftspråk alltså att en mening börjar med versal och slutar med punkt. Vid samtal med en läromedelsutvecklare på Gleerups förlag så fick jag reda på att det material som Gleerup har, inte är utformat med enbart versaler utan det ska vara ett material utformat med ett korrekt skriftspråk. Vid ett av respondenternas arbetslag så var det ett uttalat krav i deras lokala arbetsplan att en elev vid slutet av år2 inte ska blanda stora och små bokstäver de övriga skolorna eller förskolorna hade inget sådant krav på sina elever.

4:1:3 Lärarnas resonemang om versaler och gemener

Hur arbetar ni med bokstavsinnlärningen? Hur ser ert samarbete mellan förskola och skola ut?

De respondenter som arbetar på förskolan uppgav att de inte jobbar med bokstavsinnlärningen i den bemärkelsen att barnen ska lära sig alla bokstäver, läs- och skrivriktning utan mer att barnen ska känna till att de finns och om de själva visar ett intresse för bokstäver, läsning och skrivning, anledningen till detta är att förskolepedagogerna anser att leken är viktig i erfarenhetssyfte, inte alltid bara för att erhålla kunskaper om bokstäver, läsning och skrivning utan också för att bygga ut sin sociala kompetens som respondenterna anser är ännu viktigare än att börja med någon form av påtvingad bokstavsinnlärning.

Respondenterna från förskolan berättar att det förekommer olika språklekar till exempel rim och ramsor, sång och namnskrivning i syfte att introducera bokstäverna för barnen, bokstäverna är oftast utformade med versaler även om det i enstaka fall förekommer både gemener och versaler. Respondenterna från förskoleklasserna arbetar med språklekar som syftar till att få en inlärning av bokstäver, läs- och skrivriktning, det är även viktigt att eleverna får lära av sina erfarenheter i olika samarbetsövningar. I förskoleklasserna börjar pedagogerna att använda olika former av inlärningsmetoder, vissa av respondenterna i denna studie använder sig av Bornholmsmetoden. Syftet med denna metod är att under lekfulla former arbeta med läs- och skrivinlärning, boken om Bornholmsmetoden är utformad med ett korrekt skriftspråk. En av respondenterna berättade om hur en elev i förskoleklass "läste en mening med gemener men när eleven skulle skriva så skrev eleven med versaler" i förskoleklasserna har man inte fokus på att en elev ska lära sig att skriva med gemener, det är viktigare anser respondenterna att eleven skriver än att de ska pressas att använda bokstäver de i många fall inte kan forma på grund av motoriken. När eleverna kommer upp till år 1 så vidtar en mer direkt och handfast metod som ska leda till att eleverna lär sig alla bokstäver såväl gemener som versaler, eleverna ska dessutom kunna läs- och skrivriktningen. Vissa av respondenternas arbetslag har ett mer uttalat samarbete mellan de olika årsgrupperna, medan andra arbetslag bara använder sig av en kort överlämning av eleverna mellan årsgrupperna.

Vad beror det på att barnen börjar med att lära sig versaler?

De respondenter som har yngre barn att jobba med tror att anledningen till att barnen börjar med att lära sig versaler är att föräldrarna redan tidigt i ett barns liv skriver med versaler, för att det ska vara tydligt för barnen vilken bokstav som föräldrarna skriver. Föräldrarna skriver även bokstäverna med en stor teckenstorlek för att det ska bli ännu tydligare. Respondenterna pratade om att det hos föräldrarna sitter instinktivt att använda versaler till små barn, det beror också enligt respondenterna på att versaler är bättre anpassade till den grovmotorik som barnen har, genom att man kan forma varje versal med tre signifikanta drag. Respondenterna tyckte också att motoriken i ett barns tidiga ålder hade en avgörande betydelse på varför man bör använda versaler, det var heller inte lika lätt att spegelvända versalerna vilket respondenterna ansåg var grunden till att ett barn i en viss ålder (från 6år och uppåt) blandar både versaler och gemener i en mening eller ord. Vidare kom diskussionerna in på om det var enklare att läsa text med gemener än versaler, respondenterna menade att så länge det var enstaka ord var

det lättare att läsa versaler men när det kom en längre sammanhängande text så var det enklare att läsa i gemener. De alfabetsplanscher som sitter på väggarna i skolan ansåg respondenterna att de skulle vara med både versaler och gemener för att barnen visuellt ska ha möjlighet att titta på planscherna om de vill. När man som pedagog inför gemener i undervisningen så bör man vara säker på att barnen har utvecklat sin finmotorik så pass att de klarar av att skriva gemener menar respondenterna.

Anser ni att omställningen från versaler till gemener kan orsaka besvär vid läs och skrivinlärning?

De arbetslag som jag diskuterat med som arbetar på förskolan tror att en elev som redan har svaghetstecken i sin utveckling kan tänkas få besvär medan de barn som är starka i sin utveckling inte kommer att bli hindrade av att man måste lära om. De svaga barnen har lättare för att ta till sig det som de finner är tydligt och enkelt rent visuellt och motoriskt enligt respondenterna på förskolan, versaler är faktiskt både tydligare och enklare att forma än gemener fortsätter pedagogerna. I förskoleklassen inleder man arbetet med bokstavsinnlärningen på riktigt, det finns fortfarande inget annat krav än att barnen som numer är elever, ska lära sig bokstäverna, vad de heter och hur de ser ut samt att de ska lära sig i vilken riktning som man läser och skriver. Arbetet omfattar både gemener och versaler men det är huvudsaken att eleverna försöker att skriva oavsett om de gör det med versaler eller gemener enligt respondenterna. Vidare upp i år1 till och med år3 så är det enligt de olika arbetslagens lokala arbetsplaner olika hur man går tillväga med omställningen till gemener. Vissa skolor har inget krav på att eleverna ska använda enbart gemener vid slutet av år2, andra skolor har ett tydligt krav som säger att en elev inte ska blanda versaler och gemener i slutet av år2.

De PODB kriterier som finns handlar inte om att sätta några krav som omfattar versaler och gemeners vara eller inte vara. Respondenterna som arbetar i arbetslag inom skolverksamheten tror inte att omställningen mellan gemener och versaler ska innebära några hinder för eleven, men de säger sig inte helt säkert veta eftersom de inte sett någon forskning på området tidigare och att de heller inte reflekterat över denna frågeställning. De gånger som det har varit frågan om att utreda en elev och dennes svagheter i läsning och skrivning har respondenternas åtgärder handlat om andra faktorer som till exempel syn, hörsel, dåligt ordförråd, anpassningssvårigheter, hemmiljö samt problem med att hänga med i undervisningen på grund av de ovanstående faktorerna.

De specialpedagoger som deltagit i mina diskussioner har talat om att omställningen mellan versaler och gemener sker helt automatiskt när eleverna är tillräckligt långt gångna i sin mognadsprocess, med detta menar de att eleven har utvecklat ett dominant öra och ett dominant öga, detta anses enligt specialpedagogerna vara en förutsättning för ett bra lärande. När eleverna kommit så långt i sin mognad så blir omställningen från gemener till versaler smärtfri och odramatisk enligt respondenterna. Det är också viktigt att det pedagogiska arbetet genomförs av pedagoger som har en bra kompetens i att lära barn och elever att skriva och läsa.

4:2 sammanfattning

4:2:1 materialutbudet i affärerna

Sammanfattningsvis handlar den första delen om vilket material affärer som inte är inriktade mot pedagogiskt material säljer. Det handlar dessutom om hur inköparna på

till exempel lågprisvaruhuset och Bokhandeln resonerar om det material som de säljer. Jag redovisar även hur en läromedelsutvecklare på Gleerups förlag tycker och tänker om hur ett pedagogiskt material bör utformas. Materialet bör alltså utformas på ett korrekt skriftspråk vilket innebär att en mening börjar med en versal och slutar med en punkt. Det finns många pedagogiska material i affärerna som nämnts ovan men ett ljus i mörkret är den leksaksaffär som har en tydlig tanke om det material som köps in till affären.

4:2:2 materialutbudet i skolverksamheten

Här presenterar jag vilket material som skolverksamheterna använder sig av i sin verksamhet. Det finns många olika pedagogiska material i skolorna och min litteratur som jag valt till min studie tar upp att det material som används i skolorna är väl inarbetade och har en lång tradition så det bör fungera att använda i verksamheten.

4:2:3 lärarnas resonemang om versaler och gemener

Här presenterar jag generellt vad diskussionerna i arbetslagen har gett utifrån de frågor som jag förberett innan diskussionerna. Som en presentation av hur aktiva pedagoger resonerar om versaler och gemener utifrån frågorna. Under vissa frågor finns det också en del utvecklingar om läs- och skrivsvårigheter som för studiens tydliggörande tagits med.

5. Resultatanalys

Under denna rubrik presenteras en egenhändigt utförd analys av det insamlade resultatet som även här delas in i 3 kategorier som i detta kapitel redovisas i fet stil och som underrubrik.

5:1 materialutbudet i affärerna

De resultat som jag fått fram visar på att läromedlen som affärer som lågprisvaruhuset, bokhandeln och även vissa leksaksaffärer säljer inte är genomtänkta för att passa barn som vill prova på att leka skola. Det är svårt att dra några slutsatser om att dessa material, skulle bidra till att barn får problem med att lära om till ett korrekt skriftspråk. Dahlgren m.fl. (2006) skriver om att de läromedel som används i skolan är framarbetade under en lång tid och är därför väl anpassade till ett barns läs- och skrivutveckling. Eftersom jag hittade en leksaksaffär som lägger ner lite möda på att hitta bra material för ett barns inläring som har ett korrekt skriftspråk. Innebär det att det går att hitta material som är skrivna med ett korrekt skriftspråk, bör man inte i affärerna försöka att sälja ett material som är anpassat till barnens läs och skrivutveckling då?

5:2 materialutbudet i skolverksamheten

Det material som skolor och förskolor använder ska vara genomtänkt, det ska också vara lättanvänt för att passa så många elever som möjligt enligt Gleerups läromedelsutvecklare, förskolans material är ofta utformat med versaler och det materialet fyller sitt syfte. Liberg (2006) skriver om att den undervisning som sker traditionellt i dagens barn och skolomsorg har ett individualpsykologiskt tillvägagångssätt och därför talar forskningen om att man i den tidiga läs- och skrivinläringen inte använder begreppet lärande utan det begrepp man använder är att

det är en inlärning som sker hos barnet, genom att barn som är i ett tidigt stadium av sin utveckling visuellt och grovmotoriskt är hjälpta av tydligheten med versaler och att det är få moment som ska utföras då man skriver med versaler jämfört med gemener. Barn som har nått längre i sin utveckling har utvecklat ett dominant öga och öra vilket leder till att även finmotoriken har utvecklats, dessa barn klarar av att forma gemenerna som oftast ställer krav på följsamhet och ett detaljseende. Det är också så att texterna som man använder till eleverna i förskoleklass och uppåt oftast är utformade med gemener vilket föranleder eleverna till att börja arbeta med gemener. Dahlgren m.fl. (2006) nämner att läromedlen i skolan är utvecklade under lång tid vilket gör att det av tradition är ett pedagogiskt material som är väl lämpat att arbeta efter i synnerhet om det handlar om läs- och skrivinlärning. Vidare menar författarna att förskolan ska räknas till det allmänna utbildningsväsendet. Enligt mina observationer om läromedel i skolverksamheten visar detta att man använder ett material som skrivits med stor teckenstorlek men med gemener vilket enligt forskningen är ett genomtänkt material. Dessvärre har många pedagoger på förskolan bara hjälp av sina egna erfarenheter. För att lära barnen hur man läser och skriver eftersom lärarutbildningen inte haft det som obligatoriskt att lära sig om läs- och skrivinläringen Dahlgren m.fl. (2006).

5:3 lärarnas resonemang om versaler och gemener

Aktiva lärare idag tror inte att omställningen mellan versaler och gemener kan ställa till problem i ett barns läs- och skrivinlärning enligt mina respondenter i skolverksamheten. Däremot så vet inte mina respondenter med säkerhet detta, eftersom deras arbete med versaler och gemener inte är reflekterat. I förskoleverksamheten tror pedagogerna att det kan ha betydelse hos de redan svaga barnen.

Arnqvist (1993) redovisar att en stor del av barnen i de tidiga åldrarna upplever att de har svårt att lära sig läsa. Detta innebär, menar författaren, att grundskolan måste prioritera sitt sätt att arbeta med läs- och skrivinlärning för att minska andelen barn som har svårigheter att lära sig att läsa och skriva. Pedagogerna arbetar med ett barn eller en elev som har problem utifrån att barnet eller eleven har besvär med motoriken, att barnet har sociala begränsningar på grund av problem i hemförhållanden eller att mognadsprocessen inte har kommit igång på allvar och så vidare. Arnqvist (1993) menar vidare att det finns fem olika kategorier av besvär i läs- och skrivinläringen. De fem kategorierna är enligt författaren, organiska faktorer (syn, hörsel eller neurologiska störningar), språkliga faktorer (dåligt ordförråd, bristande språklig medvetenhet), personlighetsmässiga faktorer (anpassningssvårigheter), sociala faktorer (oregelbunden skolgång, dålig hemmiljö) pedagogiska faktorer (för högt inlärningstempo, bristande undervisningsmetoder).

Andra forskare nämner de ortografiska identiteterna eller ordbilder, samma tankar men mer nyanserat, som avgörande för ett barns inlärning (Elbro 2004). Det sociala samspelet i en familj är enligt vissa författare det avgörande för om ett barn kommer att få svårigheter med att skriva och läsa. Ännu en annan författare visar att dyslexi är ärftligt till viss del och till en annan del så beror det på vilken klasstillhörighet som familjen har enligt Elbro (2004). Det finns ytterst lite litteratur (för att inte säga ingen alls) som tar upp omställningen som en källa till besvär men även här är det lösryckta uttalanden som inte är reflekterade. Anledningen till att man börjar använda versaler i ett tidigt stadium verkar även det bero på en oflekterad handling hos både föräldrar

och pedagoger även om det sägs att versaler passar den grovmotorik som en tidig inlärare har och en visuell bild av bokstaven ger tydlighet hos versalerna. Dahlgren m.fl. (2006) skriver att grovmotoriska och finmotoriska övningar är nödvändiga i en skriftspråksinläring. Det mina forskningsresultat visar är att respondenterna i skolverksamheten uttrycker att de jobbar utifrån det grovmotoriska till en början för att allteftersom en elev blir mogen för ett finmotoriskt arbete gå vidare med finmotoriska övningar. Författarna menar vidare att versaler är visuellt lättare att uppfatta och forma än gemener. Dahlgren m.fl. (2006) skriver om att föräldrar skriver med versaler utan att reflektera över varför. Liberg (2006) skriver om att versaler har färre särdrag än gemener, vilket innebär att en versal har ett fåtal moment när bokstaven ska formas. De pedagoger som bidragit till mina resultat resonerar också enligt Liberg då de resonerar om versaler kontra gemener. Sandqvist, Teleman (1989) skriver om att barnen inte har svårt med att skriva bokstäver i gemen form om de liknar versalerna. Åge (1995) anser att man redan tidigt i utvecklingen ska komma i kontakt med gemener därför att den text man i huvudsak använder sig av i undervisningen är skriven med gemener i ett korrekt skriftspråk. Då mina respondenter resonerar om gemeners vara eller inte vara, ser de inga hinder för att börja med gemener tidigare än vad som nu är fallet. Gemener ställer högre krav på följsamhet i rörelserna än versaler det är mjukare form på gemenerna enligt Dahlgren m.fl. (2006). Dahlgren m.fl. (2006) styrker det som respondenterna uttalat sig om, att det visuellt är lättare att uppfatta versaler än gemener för barn som utvecklas. Författarna menar också att barnets utveckling går från att vara grovmotorisk till att bli finmotorisk. Åge (1995) anser att man bör använda gemener i första hand vid bokstavsinläringen eftersom texterna som används i huvudsak är utformade med gemener i ett korrekt skriftspråk. Allard, Sundblad (1989) skriver om att alla barn i ett visst utvecklingsstadium blandar stora och små bokstäver men att barnen gör detta utan att veta att det är skillnad på versaler och gemener. Elever som blandar versaler och gemener i meningar och ord bör enligt respondenterna få fortsätta med detta av den anledningen att det är bättre att eleverna skriver än att de inte skriver alls. Dahlgren m.fl. (2006) menar att det är vanligt att elever från cirka 6 år och kort tid framåt blandar versaler och gemener.

6. Diskussion

Under denna rubrik kommer jag att diskutera mina resultat och metoder även här är det i tre kategorier som jag diskuterar mina resultat från gruppdiskussionerna.

6:1 Resultatdiskussion

6:1:1 materialutbudet i affärerna

Det pedagogiska material som säljs är inte pedagogiskt riktigt vilket kan leda till att barnen lär in fel från början och detta kan därför bli ett hinder för barnet ifråga. Enligt inköparna på bokhandeln, ÖB samt en av leksaksaffärerna så finns det inte någon direkt tanke på att materialet som köps in ska vara pedagogiskt riktigt. Det är inte heller säkert att materialet som säljs leder till svårigheter hos barnen med inläringen men det är synd tycker jag att man säljer ett material som inte är genomreflekterat. Det är svårt att hitta någon litteratur som berättar om vilka konsekvenser som detta material får på ett barns inläring. Men jag tycker att man som inköpare borde tänka igenom syftet med

det pedagogiska material de säljer. Föräldrar kan inte bedöma om materialet är pedagogiskt riktigt vilket gör att de inte kan avgöra om ett material är bra eller inte för ett barns inlärning. Om jag går till en bokhandel och ser ett pedagogiskt material så tänker jag att det borde vara ett bra material att köpa till sitt barn, finns det dessutom ännu billigare på lågprisvaruhuset så handlar jag det där såklart. Jag anser att den leksaksaffär som säljer ett material som är utformat med både versaler och gemener och alltså är genomtänkt av inköparen förtjänar all heder.

6:1:2 materialutbudet i skolverksamheten

Det pedagogiska material som förskolan och skolan använder sig av lämnar också en del i övrigt att önska, resultaten i min studie visar att användningen av det pedagogiska materialet i förskolan inte är reflekterat. Förskolorna använder ett material som är utformat av versaler, det är nog så att eftersom man sedan urminnes tider använt sig av versaler i de pedagogiska material som används så fortsätter man med det av en ohejdad vana. De bokstavspussel som används är oftast med versaler och så finns det en bild som börjar på den bokstav som passar in i pusslet just där. Arnqvist (1993) talar om att det i förskoleåldern sker en lateralisering av hjärnan vilket leder till att ett barns språkutveckling utvecklas fort, därför anser författaren att det finns en kritisk period i förskoleåldern då hjärnans centrala funktioner utvecklas och sammanfaller för att en bra inlärning ska ske. Den kritiska perioden innebär som jag ser på det att när ett barn når den kritiska perioden så är det väldigt viktigt att barnet får ett så pass stort utrymme hos pedagogerna och den pedagogiska miljön att barnets inlärning inte stannar upp. Skolplanen 2007-2010 för kommunen talar om att bokstavsinlärningen ska inledas redan i förskolan. Jag anser att förskolepedagogerna måste byta ut deras pedagogiska material för att anpassa de nya materialen till det nya sättet att arbeta på.

Dahlgren m.fl. (2006) nämner att läromedlen i skolan är utvecklade under lång tid vilket gör att det av tradition är ett pedagogiskt material som är väl lämpat att arbeta efter i synnerhet om det handlar om läs- och skrivinlärning. Jag anser att anledningen till att man inte använder ett reflekterat inlärningsmaterial i förskolorna kan bero på att det under många år inte har inneburit att så många elever hamnat i besvär med inlärningen av läsning och skrivning. Men nuförtiden så ökar hela tiden antalet barn som får besvär med inlärningen. Vilket borde leda till att forskningen ser över det material som syftar till att vara pedagogiskt för att noga utreda om det kan bidra till det ökade antalet barn med svårigheter i skolan.

Det finns idag skolor som har en eller flera klassuppsättningar av bärbara datorer, detta leder till att skolornas elever kan arbeta med ett dataprogram för att lära sig att läsa, skriva och att öva på att forma bokstäver. Det finns hjälpmedel till datorerna som eleverna kan använda sin penna att skriva på, här får eleverna direkt respons på vad som är rätt eller fel. Vi pedagoger är väldigt sparsamma med att låta eleverna veta om de har stavat fel eller om bokstäverna är felvända, problemet är bara som jag ser det att eftersom eleverna är vana vid att få veta att de gjort fel när de spelar sina spel på datorer och på TV-spelen så förstår de inte att de har gjort fel om vi inte talar om det för eleverna. Här tror jag att vi som pedagoger måste bli bättre. De allra flesta elever ser allt de gör som en tävling mot någon annan. Varför inte tillåta eleverna att tävla?

6:1:3 lärarnas resonemang om gemener och versaler

Om politikerna enligt skolplanen 2007-2010 tar ner bokstavsinläringen av både versaler och gemener till förskolan, missar barnen en stor del av den sociala träning som spontan lek på förskolan ger enligt mina respondenter. Det kommer också krävas att man ser över organisationen i verksamheten.

Liberg (2006) skriver om att den undervisning som sker traditionellt i dagens barn och skolomsorg har ett individualpsykologiskt tillvägagångssätt och därför talar forskningen om att man i den tidiga läs- och skrivinläringen inte använder begreppet lärande. Begreppet man använder är att det är en inläring som sker hos barnet. Vidare menar författarna att förskolan ska räknas till det allmänna utbildningsväsendet, dessvärre har många pedagoger på förskolan bara hjälp av sina egna erfarenheter för att lära barnen hur man läser och skriver, eftersom lärarutbildningen inte haft det som obligatoriskt att lära sig om läs- och skrivinläringen. En respondents erfarenheter anser jag bygger på hur länge en respondent har arbetat i skolverksamheten en nyutbildad respondent tänker förmodligen lite annorlunda än en respondent som har arbetat med verksamheten genom årtionden det måste såklart inte vara så men det är så jag resonerar. Skolverksamheten har tvingats att följa de politiska strömmarna genom många årtionden lärarutbildningen har under alla dessa årtionden följt de politiska strömmarna vilket gjort att pedagogerna jobbar på olika sätt.

Dahlgren m.fl. (2006) skriver om att dagens pedagoger som utexamineras har kompetens att arbeta med läs- och skrivinläringen även om den kompetensen har varit och är kraftigt ifrågasatt hos kritikerna till lärarprogrammen. Hur är det med personalen som arbetat länge på förskolan har de rätt kompetens att arbeta med läs- och skrivinläring? Eller kommer barnen på förskolan att tvingas lära sig läs- och skrivriktning av en pedagog som i egentlig mening inte har kompetensen till detta arbete. Jag tror att det förmodligen också kommer att leda till att flera barn kommer att blanda versaler och gemener när de skriver i skolan. Arnqvist (1993) skriver om att ett barns semantiska utveckling bidrar till att barnens första ord ofta handlar om rörliga saker eller saker som barnen kan leka med och forma om. Därför är det viktigt att barn får möjlighet att lära utifrån egna och på egen hand erhållna erfarenheter. Dewey (1985) skriver om att ett barns sociala komplexitet ställer krav på att barnet har en längre barndom för att lära sig livets sociala fallgropar.

Min erfarenhet av det sociala klimatet i skolan och på förskolan säger mig att det som fattas hos de flesta barn är en lång och trygg barndom som bygger upp de sociala ramarna. De här ramarna, gissar jag, leder till att en människa lägger märke till sina mentala spärrar och kan därför hejda sig innan en konflikt leder till handgemäng. Respondenterna i förskolan delger mig också att ett barn som inte gått på förskolan utan har varit hemma med föräldrarna inte ligger efter i de kunskaper och erfarenheter av bokstavslekar och sånger som genomsyrar skolverksamheten på alla nivåer när de börjar i förskoleklassen. Däremot så kan man se en släpande social sida hos barnen som varit hemma hos föräldrarna innan förskoleklassen enligt respondenterna. Det är enligt vissa respondenter bättre att en elev som blandar gemener och versaler skriver och blandar stora och små bokstäver än att de inte skriver alls jag har erfarenheter av elever som går i år 6 som fortfarande blandar versaler och gemener. När man nämner detta under samtalen med berörd elev så vet de inte varför de använder en versal istället för

en gemen. Jag tror att det beror på att eleven är rädd för att det ska bli fel bokstav om de skriver med gemener, det är lätt att felvända vissa gemener om man är osäker till exempel b och d eller p och q.

Hur arbetar skolorna och förskolorna med bokstavsinläringen och vilket samarbete finns vid överlämningen från förskolan till skolan?

I dagens skolverksamhet anser inte förskolepedagogerna att de jobbar med en egentlig bokstavsinläring, det som de gör på förskolan är att leka ordlekar med rim och ramsor enligt pedagogerna. Pedagogerna försöker också att ta upp bokstavsinläringen om barnen själva visar intresse för detta. Jag anser att det sker en bokstavsinläring på förskolan, jag anser också att pedagogernas arbete med bokstäver på förskolan är oerhört viktigt för barnen. Den lägger grunden till barnens inläring som barnet kommer att tvingas in i när barnet kommer upp i skolan. Vi som arbetar i skolan pratar mycket om att individanpassa vår undervisning, vi ska dessutom få med föräldrarna på tåget mot en elevs läs- och skrivinläring.

Men likväl inom skolan som inom idrotten så avtar föräldrarnas engagemang för barnets skolgång för att helt avta då eleverna är så pass stora att de inte vill ha med sig föräldrarna. Kontakten med hemmet på förskolan anser jag vara väldigt viktig för barnen. Det är också så att min erfarenhet säger mig att kontakten med hemmet endast finns på förskolan och då menar jag kontakten ansikte mot ansikte inte brevet hem varje vecka och föräldramöten två gånger per läsår. Leimar (1974) skriver om att föräldrarna är viktiga för skolan, författaren anser att det borde vara naturligt att föräldrarna finns med i skolan. Liberg (2006) menar att ett barns språkutveckling kan stödjas genom att den vuxne läser och skriver med barnet. Jag tolkar den vuxne som både pedagogen och vuxna i ett barns närhet. Dahlgren m.fl. (2006) menar att den vuxne hemma har haft ansvar för att hjälpa barnet att lära sig att tala och läsa men inte så ofta haft ansvar för att lära barnet att skriva.

Samarbetet mellan förskola och skola lämnar ganska mycket i övrigt att önska eftersom överlämningen av barn från förskola till skola i stort sett sker i dörren med en kort presentation av barnen. Det sker heller ingen återkoppling till överlämningen så att förskolepersonal får veta vad som händer med just den pojken som det fattats misstankar om en svaghet i utvecklingen hos, för att kunna vidta åtgärder om de får ett nytt barn med samma mönster. De andra barnen som anses normativa slussas bara in i skolverksamheten. En del skolor ser till så att förskolan och den eller dem förskoleklasser som finns på skolan ges möjlighet att träffas under vårterminen ett flertal gånger, ofta har de också en gemensam samling en gång i veckan i skolan. Dahlgren m.fl. (2006) skriver om att övergången till skolan från förskolan är viktig och ger barnen bättre grundförutsättningar för att komma in i skolarbetet. Dewey (1985) skriver om att kontrollera miljön där eleverna ska vara, slumpartade miljöer är av en negativ betydelse för eleverna. Väl fungerande och ändamålsenliga miljöer underlättar inläringen hos ett barn. Den egentliga bokstavsinläringen ligger enligt mina respondenter på år1 och år2 pedagogerna medan år3 pedagogerna ska kunna utgå ifrån att alla elever kan läsa och skriva.

Vad beror det på att barnen börjar med att lära sig versaler?

Anledningen till att man börjar inläringen med versaler är enligt respondenterna att föräldrarna av en instinktiv handling skriver med versaler och en relativt stor teckenstorlek för att underlätta det visuella hos ett barn. Respondenterna anser att det är en oreflekterad handling som känns bra i kroppen. Det är också så att mina respondenter talar om att det är distinkta drag när man skriver versaler. De distinkta dragen anser respondenterna bidrar till att versaler är ytterst lämpliga att skriva om man övar på det grovmotoriska hos ett barn. Jag kan tänka mig att hålla med pedagogerna i detta spörsmål det låter rätt och rimligt men det är fortfarande så att man inte vet säkert varför det är lättare med versaler. Det är alltså ett område som under århundraden använts och det fanns nog en tanke om varför det blev så att man började med versaler i skolan. På den tiden då vi ristade in bokstäver i träbitar och vi högg in bokstäver i sten lämpade sig versaler synnerligen väl till detta och därför bestod bokstavs-inläringen endast av versaler till en början. Dahlgren m.fl. (2006 s. 62) styrker detta genom att skriva om att ”stora bokstäver är historiskt sett gjorda för att ristas in i trä eller huggas i sten”. Bokstävernans enkla och raka utseende bidrog till att underlätta skriften fortsätter författarna. Gemenerna kom in i bilden då krav på finskrivning var aktuellt för att upprätta köpekontrakt och avtal. Dahlgren m.fl. (2006) fortsätter med att skriva om vi inte hade bara gemener eller bara versaler så skulle det avsevärt underlätta bokstavs-inläringen för barnen. Det har funnits en diskussion om handstilens vara eller inte vara enligt respondenterna i skolverksamheten tillbaka i tiden.

Åge (1995) berättar om att versaler är möjliga att forma med hjälp av grovmotoriken hos barnen medan gemener kräver en finmotorik hos barnen. Därför lämpar det sig bäst att börja inläringen med versaler, för att senare fortsätta utvecklingen med gemener och finmotoriken. Liberg (2006) skriver att de vuxna önskar vara tydliga när de skriver versaler till barnen. Med hjälp av ett fåtal streck, bågar och cirklar kan alla versaler formas påstår författaren. Det är också så att skyltar ofta är skrivna med versaler vilket gör att den första inläringen handlar om att barnen känner igen en skylt som till exempel MC DONALDS, LEGO, KONSUM och så vidare. Det handlar egentligen inte om att barnen läser utan de kan och känner igen vad som står på skylten och upprepar därmed det som föräldrarna kan ha svarat på ett antal gånger. Elbro (2004) vill inte påstå att barn lär sig genom ordbilder men jag tror att det visst kan handla om att barn lär sig utifrån ordbilder som består av en känd bokstavs-följd och en struktur som barnen känner igen. Det jag anser, är att en kombination av de ortografiska identiteterna och ordbilder krävs för en inläring. Elbro (2004) berättar om att den tid som det tar för en god läsare och en mindre god läsare att uppfatta ett ord skiljer sig kraftigt åt detta menar författaren är det som skiljer läsare åt, en ovan läsare såväl som en god läsare uppfattar ett för båda helt nytt ord på ungefär samma tid (om det nu inte är ett svåräst ord, då har den gode läsaren fördel). Men när man har sett ett ord ett antal gånger så kan det ta mindre än en hundraledssekund att uppfatta ordet för en god läsare och för den mindre gode läsaren kan det ta upp till en sekund att uppfatta ordet det är på grund av korttidsminnets begränsning, att minnet inte kan hålla så många bokstäver i minnet menar författaren.

Anser pedagogerna att omställningen från versaler till gemener kan påverka inläringen?

Respondenterna på förskolan tror att det kan ha en betydelse för ett barn att ställa om från versaler till gemener anledningen till att de tror det är att ett barn som har uppvisat svaghetstecken i arbetet på förskolan, får svårt att ställa om eftersom det barnet som uppvisat svaghet eller en sen utveckling i förskolan inte är trygg i sig själv. Det är också viktigt att ett barn har ett gott självförtroende för att vilja utvecklas. Däremot så tror inte mina respondenter som arbetar i skolan att omställningen kan påverka inläringen jag vet inte vad det beror på men förmodligen så är det så att erfarenhet av arbetet med inläring av bokstäver stärker pedagogerna som arbetar i skolan och det är nog så att det i de flesta fall sker automatiskt att eleverna klarar omställningen till gemener. Men man vet inte säkert om det finns elever som hamnar i svårigheter på grund av omställningen från versaler till gemener.

6:2 Metoddiskussion

Det som möjligen kan antas vara det som ger en felaktig bild av resultatet är att respondenterna i arbetet missförstått mina intentioner med frågorna. Eller att mina frågor som jag använt i studien inte varit relevanta för att uppnå det tänkta resultatet. Man måste även komma ihåg att de resultat som uppnåtts med frågorna inte är tänkta att användas på ett generaliserande sätt utan de resultat som redovisats är de resultat som en kommuns olika arbetslag på olika skolor har i dagsläget. Resultaten har heller inte redovisats i detalj efter att de transkriberats vilket kan leda till att jag utelämnat eller valt bort att redovisa resultat som i sig inte har med mina frågor att göra, men som ändå med någon annans "ögon" kan bidra till att ge mina resultat en felaktig betydelse i analysen.

6:3 Slutsatser

De slutsatser som jag drar av denna studie är att användningen av versaler och gemener i förskolan är oreflekterat hos de pedagoger som jobbar inom den kommunala barnomsorgen. I den kommunala skolomsorgen är tankarna om versaler och gemener mer reflekterade än i förskolan. Trots det vet inte pedagogerna med säkerhet om versaler och gemener kan påverka elevers inläring eftersom det i många fall sker en automatisk övergång från versaler till gemener. I skolverksamheten ställs det högre och högre krav på att inläringen ska inledas tidigare. Det började med 6 årsverksamheten eller den frivilliga förskoleklassen, för att nu fortsätta med riktad inläring av bokstäver, läs- och skrivriktning på förskolan. På grund av att politikerna siktar mot en tidigare inläring så måste förskolepedagogerna få en kompletterande utbildning i läs- och skrivinläring samt att en utredning måste till för att utreda användningen av versaler och gemener. Även pedagogerna i skolverksamheten vore hjälpta av att en utredning om versaler och gemener för att veta hur de ska gå tillväga med en elev som blandar versaler och gemener långt upp i åldrarna. I dagens verksamhet är det upp till den lokala arbetsplanen när eleverna ska tvingas övergå till gemener. Jag anser att det är viktigt att alla skolor har samma plan vad avser versaler och gemener. När en elev blandar versaler och gemener anser pedagogerna att det är bättre att eleven skriver och blandar versaler och gemener än att eleven inte skriver alls. Problemet med detta sätt att resonera är att elever som inte behöver välja mellan dessa två bokstavsuppsättningar sällan eller aldrig slutar med att blanda bokstäverna.

6:4 Nya forskningsfrågor

Kan det vara så att ordbilder och ortografiska identiteter i samspel är en förutsättning för inläringens grundläggande?

Hur tidigt anser politikerna att barnen ska börja lära sig läs och skrivriktning samt alla bokstäver?

Varför blandar vissa elever versaler och gemener i samma mening eller ord?

Är det bättre att som dataspelen bekräfta om ett barn gjort rätt eller fel direkt?

Referenslista

- Arnqvist, A. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjar, L. & Liberg, C. (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlgren, G., Gustafsson, K., Mellgren, E. & Olsson, L-E. (2006) . *Barn upptäcker skriftspråket*. Stockholm: Liber.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken –för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Dewey, J. (1985). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Elbro, C. (2004). *Läsning och läsundervisning*. Stockholm: Liber.
- Hene, B Wahlén, S. (1990). *Barns språkutveckling och läsning*. En rapport från ASLA:s (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap) höstsymposium gällande läsning och läsutveckling i Stockholm. Lund: Studentlitteratur.
- Leimar, U. (1974). *Läsning på talets grund*. Lund: Liberläromedel.
- Liberg, C. (2006) *Hur barn lär sig läsa och skriva*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandqvist, C & Teleman, U. (1989) *Språkutveckling underskoltiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Åge, L. (1995). *Leka, Läsa, Skriva- en handbok om tidig läsning*. Solna: Ekelunds förlag.

E-post kontakt:

Gleerups förlag 20071018

Bilaga 1

Vill du hjälpa mig?

Hej!

Mitt namn är Roger Lundin, jag läser lärarprogrammet på Mälardalens högskola. Det är min sjunde termin vilket innebär att det är dags att skriva examensarbete. Under mina terminer på Mälardalens högskola har jag kommit att intressera mig för elever med läs och skrivsvårigheter. Nu finns det en uppsjö av forskning kring läs och skrivsvårigheter som ni säkert håller er informerade om. Området som jag kommer att rikta in mig mot i mitt examensarbete är omställningen från Versaler till Gemener för elever som börjar i skolan. Anledningen till mitt intresse för detta område beror på att jag som lärarstuderande och förälder kommit i kontakt med det pedagogiska inlärningsmaterial som till exempel bokhandeln eller leksaksaffären säljer. Jag har även kommit i kontakt med förskolans pedagogiska material för att förbereda barnen för skolgången, mycket av detta material är utformat med versaler. Oavsett om det handlar om bokstavspussel, memory eller skrivböcker och matteböcker.

De frågor som jag har tänkt utreda är:

- Är det viktigt att skilja på gemener och versaler i de tidiga åldrarna?
- Bör man inte prioritera interpunktionen och stavning före gemener?
- Har omställningen från versaler till gemener någon påverkan för att en elev får problem med att läsa och skriva?

Skulle du kunna hjälpa mig genom att avsätta lite av din tid för gruppdiskussioner tillsammans med mig och ditt arbetslag?

Gruppdiskussionerna tar inte mer än en timme. Jag vill gärna prata med ett arbetslag inom förskolan och ett f-3 arbetslag inom din skolas upptagningsområde. Jag kommer att jämföra enkäterna och gruppdiskussionerna med motsvarande personal på en annan skolas upptagningsområde. Diskussionerna kommer att behandla förekomsten av versaler och gemener på din arbetsplats och av vilken anledning som ni arbetar med versaler, diskussionerna leder förhoppningsvis vidare till hur ni uppfattar omställningen från versaler till gemener i skolan. Diskussionerna är inte till för att värdera ert arbete på förskolan. Alla resultat som kommer fram i mitt arbete är officiella men personuppgifter kommer att behandlas konfidentiellt om ni så önskar, annars kommer era namn och er skola/förskola att vara anonyma i min undersökning. Ditt deltagande är naturligtvis frivilligt och ditt deltagande kan avslutas när som helst under undersökningen. Mitt urval av respondenter kommer att vara tre olika förskolearbetslag och tre olika F-2 arbetslag men skolorna i undersökningen kommer alla från Strängnäs kommun.

Med vänliga hälsningar

Roger Lundin:

Telefon 0152-43083 hem, 0706817592 mobil

E-post: roglund@vattnet.com, rlno4003@student.mdh.se

Hem adress: Genvägen 2, 64562 Stallarholmen

Bilaga 2

4 sidor

P.O.D.B år F – 5 Sammanställning av kriterier

Ansvar för lärande och arbetsmiljö 10 kriterier

tar ansvar för sitt eget lärande
koncentrerar sig och löser sina uppgifter
deltar aktivt under lektionerna
tar eget ansvar för hemuppgifter
bedömer sina egna resultat och insatser
har tilltro till sin egen förmåga
visar hänsyn, tolerans och respekt för andra
samarbetar med alla kamrater i klassen
passar tider och håller reda på sitt material
är rädd om skolans material och arbetsmiljö

Engelska

1 7 kriterier

uppfattar och utför uppmaningar
förstår innebörd i enkla dialoger
besvarar frågor med Yes och No
säger sitt namn och säger något om sig själv
upprepar enkla ord och fraser
sjunger enkla sånger med engelsk text
kopplar engelska ord till bilder och ordbilder

2 5 kriterier

uppfattar och utför instruktioner och enkla sångtexter
förstår innehåll och innebörd i korta berättelser
ställer och besvarar enkla frågor
säger något som de själva eller en kamrat gillar eller ogillar
lär sig enkla dialoger

3 8 kriterier

uppfattar och tar till sig innehåll i uppläsningar och tv-program för barn
använder olika frågeord för att ställa frågor och få svar
uppfattar vad som händer i bekanta vardagssituationer
spelar upp enkla dialoger
beskriver personer, djur och saker med stöd av bilder
skriver enkla ord och fraser
läser korta meningar i böcker med många bilder
använder läromedlets ordlistor

4 10 kriterier

uppfattar och tar till sig muntlig och skriftlig information
deltar i enkla samtal om bekanta vardagssituationer
beskriver något man gör

återberättar läromedlets enkla texter
skriver korta meddelanden och texter
återberättar innehåll i texter och/eller vardagliga händelser
läser högt meddelanden och korta texter
uppfattar och anger klockslag och gör tidsangivelser
använder ordlistor
ger exempel på bra sätt att lära sig ord och fraser

5 **9 kriterier**

uppfattar och tar till sig det mest väsentliga i instruktioner och beskrivningar
deltar i samtal om vardagliga och välbekanta ämnen
berättar något om sig själv och andra
gör sig förstådd i skrift för att meddela något
läser enkla faktaböcker och skönlitterära texter
ger exempel på engelsktalande länder och känner till något om vardagslivet där
använder aktivt ordböcker
reflekterar över hur den egna språkinläringen går till
gör korta muntliga och skriftliga uppgifter ensam eller tillsammans med andra

Svenska

F **9 kriterier**

förstår att text betyder något
skiljer på fantasi och verklighet
vågar prata i grupp och håller sig till ämnet
uttalar alla enskilda språkljud och sammansättningar
förstår rim, stavelser, ordlängd och sammansatta ord
berättar till bilder, arbetar med händelseböcker med stöd av en vuxen
för en dialog
lyssnar när andra berättar och förstår vad de pratar om
skriver sitt namn i rätt skrivriktning och visar intresse för bokstäver

1 **10 kriterier**

känner igen ordbilder
skiljer på bokstäver och siffror
inser sambandet mellan ljud och bokstav
läser enskilda ord, ordbilder och enkla ljudenliga texter och förstår innehållet
berättar för kamrater om något självupplevt
använder korrekt ordföljd och meningsbyggnad i sitt talade språk
ritar och skriver händelseböcker, formulerar enkla meningar till bilder
lyssnar till sagor och andra berättelser utan bilder
rabblar alfabetet, känner igen och formar bokstäverna rätt
kopierar text och följer skrivlinjen

2 **8 kriterier**

läser enkla barnböcker med förståelse
läser enkla faktatexter

återberättar sagor eller andra texter
skriver korta berättelser
för en dialog
lyssnar till kamraters framförande i liten och stor grupp
skriver enkla ljudenliga ord och enkla meningar
tar till sig instruktioner som ges i grupp och utför dem

3 8 kriterier

läser enkla barn- och faktaböcker med god förståelse
ställer reflekterande frågor till texter
skriver enkla och begripliga texter, läser dem högt för andra och skriver rent
har en läsbar handstil
avgränsar meningar med hjälp av punkt och stor bokstav
sorterar i alfabetisk ordning
tar till sig information
uppfattar instruktioner i flera led och utför dem

4 10 kriterier

läser barn- och faktaböcker med god förståelse
berättar inför mindre grupp eller inför klassen om eget valt arbete
redogör för något på ett begripligt sätt
tar till sig instruktioner och instruerar andra
läser egna texter för en kamrat
deltar i läsgrupper och diskuterar texters innehåll
läser litteratur med handling som utspelar sig i olika delar av världen
skriver berättelser och korta sammanhängande texter med ”röd tråd”
skriver läsligt för hand och använder ordbehandlingsprogram
söker information med hjälp av tidningsartiklar, uppslagsböcker och dator

5 10 kriterier

skriver texter med sammanhang och med tydlig början och tydligt slut
delar in texter i stycken, stavar för det mesta vanliga ord rätt
avgränsar meningar även med frågetecken och utropstecken
binder samman meningar med sambandsord och varierar meningsbyggnaden
skapar engagemang i texter med direkt anföring, frågor, utrop o ljudhärmande ord
använder ordbehandlingsprogram, kommunicerar med andra via datorn
läser egna texter för en kamrat och ger och tar konstruktiv kritik
deltar aktivt i samtal, tar ställning och argumenterar för sin sak
lyssnar på och läser enkla texter på norska och danska
hittar på egen hand lämplig skönlitteratur att läsa

Bild år 5 8 kriterier

framställer bilder och former med hjälp av olika redskap och tekniker
använder egna och andras bilder för att berätta, beskriva och förklara
förstår att bilder har ett syfte
gör egna bilder med ett innehåll
beskriver och förstår innehållet i andras bilder

förstår att det är skillnad på vad bilder föreställer och vad de betyder
analyserar bilder
känner till några av mästarna inom konsten

Idrott och hälsa år 1-5 8 kriterier

deltar i de aktiviteter som undervisningen omfattar
visar att du har förmåga att på ett säkert sätt utföra vanliga rörelser
utför enkla danser och rörelseuppgifter till musik
bidrar till en god arbetsmiljö
orienterar enligt nivå 1 (Sv. Orienter.förb.) i närmiljön
simmar minst 200m varav 50m ryggsim och hanterar nödsituationer vid vatten
genomför vistelser i naturen under olika årstider och tillämpar allemansrätten
redovisar dina kunskaper i livräddande första hjälp

Hem- och konsumentkunskap år 5 9 kriterier

samarbetar och tillagar enkla måltider efter recept
använder bra redskap för att laga mat och baka
dukar trivsamt tillsammans med klasskamraterna
förstår hur man använder matcirkeln och tallriksmodellen
kan enkla matlagningsmetoder
jämför priser
skiljer mellan information och reklam
diskar på ett miljövänligt och hygieniskt sätt
källsorterar

Musik F – 5 9 kriterier

Sjunger med i enstämig sång
Deltar i melodi-, rytm och ackordspel
Skapar musik individuellt
Skapar musik tillsammans med andra
Förstår och använder musiktermer vid sång
Förstår och använder musiktermer vid spel
Förstår och använder musiktermer vid lyssnade
Har kunskap om musik i olika kulturer
Har kunskap om musik i olika tider

Slöjd år 2 – 5 9 kriterier

föreslår idéer till slöjdarbeten
planerar och väljer arbetsmetoder med handledning
genomför slöjdarbeten med handledning
väljer färg, form och material med handledning
motiverar sina val av färg, form och material
hanterar lämpliga verktyg och redskap
genomför arbeten i såväl textil som trä- och metallslöjd
följer instruktioner
beskriver och kommenterar sina slöjdarbeten

Bilaga 3

Gruppdiskussionsfrågor

Har ni funderat på gemener och versalers förekomst sedan jag var här sist?

Hur arbetar ni med bokstavsinläringen? Har ni en uttalad strategi för läs och skrivinläring? I så fall vilken?

Hur ser ert samarbete ut mellan förskola och skola?

Har ni erfarenheter från arbete med versaler och gemener? Varför? Varför inte?

Vad beror det på att små barn börjar med att lära sig versaler? motoriken? Igenkännande av bokstäver?

Vilka bokstäver ställer störst krav på upprepning från pedagogerna? B,p d,t g,k? förväxlingar av bokstäver? Felvändningar? Vad beror det på?

Anser ni att omställningen från versaler till gemener kan orsaka besvär vid läs och skrivinläringen?

Varför tror ni det?

Anser ni att jag glömt någon fråga, som jag skulle ha nytta av i mitt arbete?